

GENERAL APPROACHES TO KNOWLEDGE IN EDUCATION THROUGH NON-FORMAL STRATEGIES

Valentin Cosmin BLÂNDUL

Universitatea din Oradea

Email bvali73@yahoo.com

Abstract

The paper examines the process of scientific knowledge acquisition in education through non-formal strategies, highlighting their complementary role to formal education. The school, in close interdependence with other educational agents (family, cultural institutions, community), has the mission of facilitating students' access to accurate and relevant information while fostering curiosity and critical thinking. Scientific knowledge is presented as a complex process, both formative and transformative, resulting from the interaction between instruction and learning, and it can be acquired through formal, non-formal, or informal experiences. The study analyzes the main explanatory theories relevant to non-formal education—the epistemological, constructivist, and experientialist perspectives—emphasizing their potential to personalize learning and stimulate active learner engagement. The proposed non-formal strategies include scientific experiments, workshops, partnerships between family, school, and community, cooperative learning, and storytelling, all aimed at connecting theory with real-life contexts and developing cognitive, social, and practical skills. External factors influencing knowledge acquisition—such as family, school, church, cultural institutions, mass media, and community organizations—act interdependently in shaping the learner. The identified benefits include promoting autonomy, critical thinking, and interdisciplinary collaboration, while the major challenges involve the lack of official recognition of acquired competencies, unequal access, and limited resources. The conclusion asserts that the strategic integration of non-formal education into the school framework requires collaboration among all stakeholders, pedagogical courage, and adaptability, in order to transform scientific knowledge into a dynamic, relevant, and inclusive process capable of meeting the demands of contemporary education.

Key-concepts: *Collaborative Learning, Critical Thinking, Experiential Learning, Non-Formal Education, Scientific Knowledge.*

Considerații preliminare

Școala reprezintă, alături de familie, instituțiile culturale, religioase sau de comunicare în masă, organizații non-guvernamentale sau grupurile informale de apartenență ori de referință unul dintre agenții educaționali cei mai importanți cu atribuții în formarea și dezvoltarea personalității

copiilor și tinerilor. Pe de altă parte, școala poate fi comparată cu o societate în miniatură, întrucât aici elevul dobândește o serie de cunoștințe extrem de folositoare pentru meseria pe care o va practica, realizează socializarea secundară (stabilind contacte interpersonale cu colegi de aceeași vârstă, mai mici sau mai mari, cu profesori și alți reprezentanți ai autorităților școlare, cu părinții altor colegi, cu alți agenți educaționali), își formează unele deprinderi comportamentale care îi vor permite să se adapteze în lumea reală ș.a.m.d. Școala este, totodată, un mediu extrem de variat în care pot fi regăsiți profesori mai mult sau mai puțin dedicați muncii lor, elevi mai mult sau mai puțin implicați în procesul de învățare, personal didactic auxiliar și nedidactic mai mult sau mai puțin potrivit pentru a lucra într-o instituție de învățământ etc (Vaculíková & Kočvarová, 2024).

În aceste condiții, principala misiunea școlii este aceea de a-i oferi elevului acces la cunoaștere, fie că discutăm aici despre cea științifică, fie despre cea interpersonală. Ne referim, în primul caz la accesul pe care elevii și, deopotrivă, profesorii lor l-ar putea avea la diversele surse de informații care să le permită dezvoltarea nivelului de pregătire personală și profesională, stimularea motivației pentru învățare, dezvoltarea curiozității pentru tot ceea ce se întâmplă în mediul înconjurător ș.a.m.d. Pe de altă parte, însă, globalizarea societății contemporane și-a pus amprenta și asupra modului în care sunt diseminate diferitele informații către beneficiari, democratizarea cunoașterii oferindu-le șansa de a intra în contact cu orice fel de informație, dar și riscul ca unele mesaje să fie false, transmise eronat uneori chiar cu bună știință. Iată de ce, în paginile următoare ale prezentului material, ne propunem să identificăm ce înseamnă a cunoaște, care sunt principalele teorii care susțin cunoașterea, prin ce se caracterizează aceasta, care ar fi cele mai importante surse de cunoaștere ce pot fi utilizate de către profesori sau elevi în contexte nonformale, respectiv cum poate fi realizată cunoașterea într-o modalitate cât mai obiectivă cu putință. În plus, pe parcursul acestui material vom asocia de mai multe ori ideea de cunoaștere cu cea de învățare, pornind de la sinonimia existentă între cei doi termeni și de la faptul că ambii urmăresc achiziționarea de informații noi și valoroase în vederea adaptării optime a individului la provocările lumii contemporane.

Delimitări conceptuale

În primii ani de viață, principalele activități în care sunt implicați copiii sunt cele de joc și învățare (în cea de-a doua copilărie), respectiv de învățare și joc (în cea de-a treia copilărie). Una dintre cele mai importante instituții responsabile cu implementarea acestor activități rămâne școala, cea care, prin intermediul procesului instructiv-educativ, contribuie la formarea și dezvoltarea personalității elevilor și la inserția lor adecvată în societate. Misiunea formală a școlii o constituie realizarea instruirii, adică un proces complex de selectare, organizare și transmitere a experienței sociale/conținuturilor didactice astfel încât să poată fi introduse în structurile cognitive

ale elevilor și transformate în comportamente adaptative (cunoștințe, aptitudini, atitudini), aplicabile în situații concrete de viață. Misiunea formală a elevului o constituie învățarea școlară, adică acel proces psihic complex prin intermediul căruia acesta își interiorizează conținuturile informaționale predate, respectiv își formează o serie de competențe. Cele două procese se află într-o relație de puternică interdependență, în opinia lui V. Guțu (2013, p. 300) învățarea reprezentând nucleul central al tuturor activităților didactice. Rezultă din cele afirmate că învățarea școlară este un proces extrem de dinamic, permanent supus influențelor de tot felul, iar școala, prin educația formală și non-formală pe care o promovează, este factorul primordial – nu însă și singurul – care poate stimula acest proces la elevii săi. Mai mult, interdependența dintre instruire (ca sarcină fundamentală a școlii) și învățare (ca responsabilitate primordială a elevului) se află la baza procesului de cunoaștere, adică a acelei acțiuni care îi permite elevului să-și însușească informații și valori transmise de școală, iar școlii să preia din experiențele elevilor și să le disemineze către ceilalți actori educaționali (Zhou & Colomer, 2024).

În aceste condiții cunoașterea științifică reprezintă atât un proces sistematic de investigare cât și rezultatul acestuia prin care se obțin explicații și înțelegeri riguroase ale fenomenelor. Ea poate fi dobândită prin învățare formală (școală), non-formală (atelier, cursuri structurate dar flexibile) sau informală (experiențe cotidiene). Strategiile non-formale joacă un rol esențial, oferind intervenții educaționale adaptate contextului și nevoilor celor implicați (Guțu, 2023). În acord cu definiția menționată cunoașterea științifică are o serie de caracteristici esențiale dintre care merită a fi menționate următoarele:

- ✓ Cunoașterea este în egală măsură atât un proces, cât și un produs, prin aceea că ea presupune pe de o parte însușirea unor informații și valori reprezentative iar pe de altă parte introducerea acestora în structurile cognitive ale persoanei, transformarea lor în cunoștințe și exprimarea lor în comportamente externe observabile și măsurabile;
- ✓ cunoașterea științifică reprezintă un proces aflat la confluența dintre educația formală, nonformală, informală, strategiile de realizare ale acestui proces încercând să vehiculeze un spectru cât mai larg din informațiile și valorile specifice diferitelor domenii;
- ✓ În realizarea procesului cunoașterii științifice un rol extrem de important în joacă strategiile didactice nonformale care, deși au un nivel ridicat de consistență și structuralitate, sunt totuși extrem de flexibile și adaptabile nevoilor de învățare.

Din cele expuse se poate observa faptul că procesul cunoașterii științifice este extrem de important pentru dezvoltarea personalității elevilor și profesorilor, acesta putând contribui cu mult succes la: formarea gândirii critice, dezvoltarea autonomiei în învățare, combaterea fake-

news/pseudoștiinței, respectiv învățarea pe tot parcursul vieții. În felul acesta se poate explica faptul că procesului cunoașterii i se acordă o importanță din ce în ce mai mare în mediul școlar, elevii și profesorii fiind preocupați în egală măsură în a vehicula o serie de informații și valori corecte din punct de vedere teoretic și relevante din perspectivă practică.

Sintetizând cele expuse, pot fi identificate câteva note caracteristice ale procesului cunoașterii (Neacșu, 2012):

- a) Cunoașterea este un proces formativ, dar și transformativ, datorită faptului că presupune acumularea de experiențe, precum și schimbări în comportamentul uman ca urmare a interacțiunii subiectului cu mediul extern;
- b) Cunoașterea reprezintă un proces al cărui rezultat este dat de o modificare comportamentală durabilă produsă prin acumularea de noi experiențe prin exersare sau observare;
- c) Cunoașterea este un proces care presupune instalarea unor achiziții în alte condiții decât cele date de maturizarea organismului, a răspunsurilor înăscute, ori a stărilor fizice și psihice pe care individul le traversează temporar;
- d) Cunoașterea presupune o achiziție nouă (formarea de cunoștințe, deprinderi sau atitudini) care generează o schimbare de comportament relativ stabilă în timp, cu scopul soluționării unor probleme cu care se confruntă individul în relația sa cu mediul, ori pentru a răspunde adecvat unei situații sau sarcini;
- e) Cunoașterea este rezultatul relativ vizibil al unui proces sistematic de tratare a informațiilor.

Analizând comparativ cele expuse în paragrafele precedente putem identifica câteva note comune caracteristice tuturor acestor definiții. În primul rând, se remarcă faptul că procesul de cunoaștere este extrem de complex, aspect datorat atât multitudinii cauzelor/surselor care îl generează și susțin, cât și a efectelor/rezultatelor produse. Cunoașterea presupune achiziția de cunoștințe, valori, aptitudini, atitudini etc., unele noi, altele completându-le și dezvoltându-le pe cele deja existente. Asemenea achiziții presupun eforturi voluntare din partea persoanei și nu apar ca și consecință a procesului de maturizare firească a organismului ori a altor stări fizice și/sau psihice incontrollabile din partea subiectului. Achizițiile menționate sunt transformate în comportamente observabile și relativ stabile în timp pe care persoana le poate utiliza în vederea rezolvării optime a problemelor cu care se confruntă, ori pentru o adaptare superioară la cerințele mediului. Toate aceste caracteristici construiesc o imagine holistică, dar în același timp pragmatică a cunoașterii științifice umane, oferind o perspectivă comprehensivă asupra fenomenului studiat.

Teorii ale cunoașterii științifice în învățământ

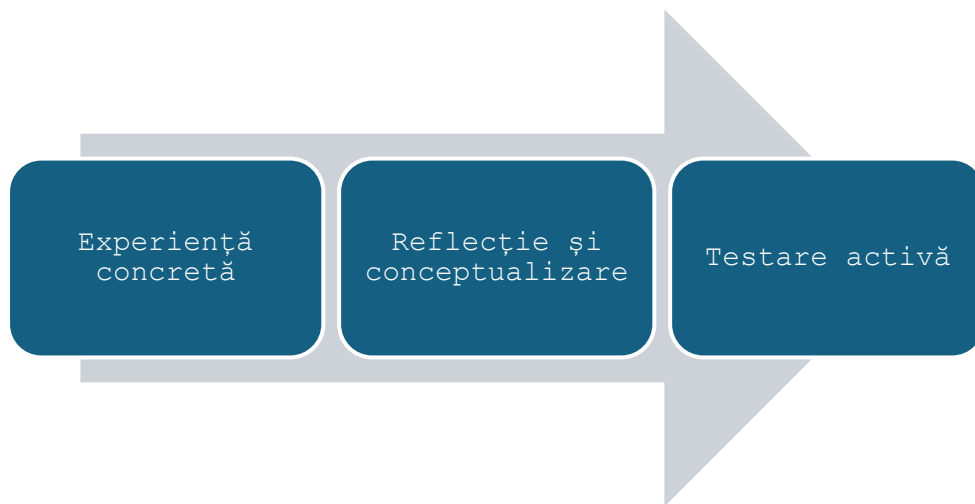
Încercarea de a defini conceptul de cunoaștere obligă specialiștii la o abordare mult mai elaborată a fenomenului, trecând dincolo de dimensiunea sa „observabilă” compusă din cauză (procesul de însușire a informațiilor) și efect (comportamentul adaptativ și aplicabil în diferite situații de viață). A defini cunoașterea înseamnă, printre altele, încercarea de a explica succesiunea dinamică a motivelor intrinseci și extrinseci care susțin acest proces, specificul legităților sale, raporturile dintre învățare, dezvoltare și formare, condițiile interne și externe ale învățării ș.a.m.d. De-a lungul timpului psihologia a încercat să ofere propria sa viziune asupra subiectului pus în discuție propunând mai multe paradigme ale cunoașterii – teorii explicative care au rolul de a fundamenta științific, pe baza unor cercetări riguroase, modul de producere, factorii ce o pot influența dar, și rezultatele cunoașterii. Subiectul este unul clasic în literatura psihopedagogică iar majoritatea autorilor dihotomizează paradigmele cunoașterii în teorii bazate pe relația „stimul-răspuns”(asociaționiste), respectiv teorii cognitive ale cunoașterii (behaviorismul, gestaltismul, funcționalismul, umanismul, constructivismul etc.).

Potrivit lui V. Blândul (2024), cele mai importante teorii explicative ale cunoașterii științifice din perspectivă non-formală sunt următoarele:

1. **Teoria epistemologică a cunoașterii științifice.** Epistemologia studiază natura și limitele cunoașterii, iar teoriile lui Piaget, Vygotsky și Bruner au avut un impact major asupra înțelegerii modului în care se dezvoltă gândirea științifică. Piaget a subliniat rolul etapelor cognitive în construcția cunoașterii, în timp ce Vygotsky a evidențiat importanța contextului social și a interacțiunii cu ceilalți. Bruner a pus accentul pe reprezentările mentale și pe sprijinul educațional în procesul de învățare.
2. **Teoria constructivistă a cunoașterii științifice.** Constructivismul susține că individul își construiește activ cunoașterea prin interacțiune cu mediul și prin reinterpretarea experiențelor proprii. În educația non-formală, această teorie este esențială, deoarece încurajează învățarea personalizată prin descoperire și reflecție. Activitățile non-formale permit participanților să devină autori ai propriei învățări, punând accent pe proces, nu doar pe rezultat.
3. **Teoria experiențialistă a cunoașterii științifice.** Experiențialismul, dezvoltat de David Kolb, afirmă că învățarea eficientă apare atunci când individul trece printr-un ciclu format din experiență concretă, reflecție, conceptualizare abstractă și testare activă. Acest model este frecvent aplicat în programele educaționale non-formale, unde învățarea se bazează pe activități practice, simulări și proiecte. Astfel, participanții își dezvoltă competențe și înțelegere durabilă prin implicare directă.

Schematic, această a treia teorie explicativă a cunoașterii științifice ar putea fi reprezentată în felul următor:

Figura 1. Etape ale cunoașterii științifice din perspectiva teoriei experiențialiste.

Analizând procesualitatea cunoașterii științifice din perspectiva teoriei experiențialiste, se poate constata că succesiunea de etape are un caracter complex dar, totodată și logic. Astfel, orice atelier desfășurat în contexte non formale prin care se urmărește însușirea unor cunoștințe noi sau formarea unor competențe diverse debutează printr-o activitate practică în cadrul căreia cursanții sunt invitați să rezolve o problemă concretă. După expirarea timpului alocat soluționării acelei sarcini cursanții sunt provocați să prezinte concluziile la care au ajuns și să reflecteze atât asupra produsului (rezultatele obținute), cât și asupra procesului (strategiile utilizate și modul în care s-a lucrat în vederea îndeplinirii sarcinilor primite). După elaborarea acestor judecăți de valoare formatorul îi va ghida pe cursanți în însușirea conceptelor de bază legate de sarcina de rezolvat și îi va ajuta să intuiască modul în care aceste concepte asimilate pot fi utilizate în situații reale de viață. În felul acesta, cunoașterea științifică poate deveni intuitivă, pornind de la experiențele reale de viață ale persoanelor, interpretarea acestora și interiorizarea conceptelor nou formate în structurile cognitive proprii, urmată de revenirea la realitatea concretă și utilizarea cunoștințelor/competențelor dobândite în viața practică.

Strategii non-formale utilizate în cunoașterea științifică

Din cele expuse se poate observa că educația non-formală dobândește un rol extrem de important în realizarea cunoașterii științifice, completând-o pe cea formală și asigurând cunoașterea în domenii pe care educația școlară „oficială” (cuprinsă în Planurile-Cadru de

Învățământ) nu reușește să le acopere. Etimologic, conceptul de educație non-formală provine din latinescul „non-formalis” – fără formă, în afara formei organizate oficial pentru un anumit gen de activitate. Astfel, educația non-formală se referă la întreaga activitate organizată și sistematică, realizată în afara cadrului formal al educației, pentru a completa și facilita învățarea celor interesați să se perfecționeze într-un anumit domeniu.

Cele mai importante note caracteristice ale educației non-formale ar putea fi următoarele (Blândul, 2015):

- ❖ educația non-formală are un caracter facultativ sau opțional;
- ❖ acțiunile incluse în acest areal se caracterizează printr-o mare flexibilitate, oferind o mai bună posibilitate de pliere pe interesele și abilitățile elevilor;
- ❖ principalele activități ce pot fi incluse în educația non-formală sunt cele parașcolare (de perfecționare, reciclare, etc.) respectiv perișcolare (vizite la muzee, excursii, tabere școlare, participări la cluburi sau cercuri științifice, vizionări de spectacole etc.);
- ❖ elevii sunt implicați în proiectarea, organizarea și realizarea acestor activități;
- ❖ evaluarea rezultatelor obținute în urma acestor activități nu este riguroasă și nu se realizează prin note;
- ❖ educația non-formală permite lărgirea orizontului cultural, îmbogățirea cunoștințelor din anumite domenii, dezvoltarea unor aptitudini și interese speciale;
- ❖ activitățile cuprinse în educația non-formală pot fi finanțate prin diverse surse și modalități;
- ❖ educația non-formală se poate constitui într-un ajutor pentru cei cu cerințe educative speciale de a accede la o școlarizare normală;
- ❖ activitățile sunt organizate de specialiști/animator care beneficiază de o instruire adecvată acestui scop.

Din analiza celor prezentate se poate constata cu ușurință faptul că educația non-formală reprezintă una dintre cele mai importante forme educaționale care contribuie la desăvârșirea personalității tinerilor. Se mai poate deduce faptul că voluntariatul constituie principalul instrument prin intermediul căruia elevii și cadrele didactice se pot implica în activitățile extracurriculare în condițiile în care, nefiind obligatorii, acestea nu pot fi nici remunerate. Ca atare, cei interesați trebuie să identifice o nevoie personală sau a comunității, să își stabilească o serie de obiective pe care consideră că le pot îndeplini, să analizeze resursele necesare pentru rezolvarea

problemei, iar după obținerea rezultatelor să le evalueze într-un mod cât mai obiectiv cu putință. În felul acesta, implicându-se în activități extracurriculare cu caracter voluntar, elevii și profesorii își vor putea dezvolta o serie de calități personale și profesionale ce le-ar putea fi extrem de utile pe parcursul întregii vieți.

Alături de *voluntariat*, principalele strategii non-formale care pot fi utilizate cu succes în cunoașterea științifică sunt următoarele (V. Blândul, 2015):

- *Experimentele științifice* - Presupun producerea intenționată a unui fenomen, în condiții controlate, cu scopul de ai studia cauzele și efectele. În practica educațională, profesorii sau alți reprezentanți ai unor instituții cu atribuții în domeniu (muzee, teatre, organizații non-guvernamentale, biserici etc.) organizează numeroase astfel de experimente științifice, oferindu-le elevilor posibilitatea să ia contact cu fenomene pe care, în condiții naturale de viață, nu le-ar putea analiza la fel de eficient dar, a căror înțelegere este esențială pentru cunoașterea științifică. *Atelierele/seminariile/workshop-urile* - reprezintă forme de organizare ale activității extradidactice în care cei interesați au posibilitatea să aleagă diferite subiecte care îi pasionează și să le studieze în condiții non formale. Aceste ateliere au un caracter flexibil, permisiv, adaptat nevoilor individuale ale fiecărei persoane, constituindu-se în exemple de situații în care se aplică teoria experiențială a cunoașterii științifice descrisă în paragrafele anterioare;
- *Parteneriatele familie – școală – comunitate* - au un rol deosebit de important în asigurarea cunoașterii științifice prin aceea că cei 3 agenți implicați se completează și se susțin reciproc, oferind o imagine integrală asupra lumii înconjurătoare. Astfel, școala reprezintă principalul factor de cunoaștere ce oferă elevilor accesul sigur și controlat la cunoașterea veridică a lumii înconjurătoare, familia poate furniza copiilor/tinerilor informații mult mai bine adaptate nevoilor imediate, în vreme ce comunitatea, prin intermediul specialiștilor angajați în diferite instituții publice sau private, poate transmite mesaje specifice și aprofundate dintr-un domeniu sau altul din zona lor de competență sau de interes elevilor. Este foarte important ca acești 3 factori să colaboreze și să se susțină reciproc acționând într-o manieră interdependentă, în acord cu posibilitățile, dar și cu necesitățile fiecărui individ;
- *Învățarea prin cooperare* - Reprezintă o strategie prin care elevii sunt încurajați să lucreze împreună în cadrul diferitelor grupuri. Pentru a fi eficiente în contextul cunoașterii științifice, strategiile de învățare prin cooperare trebuie să respecte câteva exigențe psihopedagogice. Astfel, dimensiunea grupului este variabilă și se stabilește în funcție de complexitatea sarcinii, respectiv de responsabilitățile pe care le are de îndeplinit fiecare membru al formațiunii. Obiectivele trebuie să fie clare și în așa fel formulate încât să-i

permită și celui mai bun membru al echipei să performeze, dar și celui mai slab component al formațiunii să înregistreze progrese. Activitățile trebuie proiectate în raport cu obiectivele prestabilite, rezultatele obținute trebuie să reflecte atât contribuția individuală a fiecărei persoane cât și performanța înregistrată de întregul grup;

- ◎ *Activitățile individuale și de Story-Telling* - facilitează formarea competențelor cognitive superioare prin implicarea activă a elevilor în procesul de învățare. Aceste demersuri stimulează gândirea critică, creativitatea și capacitatea de a corela concepte abstracte cu experiențe concrete, contribuind astfel la consolidarea cunoașterii științifice. În plus, narativizarea conținuturilor științifice permite o mai bună înțelegere și internalizare a acestora prin crearea unor conexiuni semnificative și memorabile.

În concluzie, se poate aprecia că utilizarea strategiilor non-formale în procesul de cunoaștere științifică a elevilor și studenților reprezintă un demers esențial pentru formarea unei gândiri critice, creative și aplicative. Experimentele științifice realizate în contexte extracurriculare, precum muzeele sau organizațiile specializate, permit observarea directă a fenomenelor în condiții controlate, contribuind astfel la aprofundarea cunoștințelor prin contactul nemijlocit cu realitatea. De asemenea, atelierele, seminarele și workshop-urile oferă cadrul ideal pentru aplicarea teoriei în contexte flexibile și adaptate intereselor individuale, stimulând învățarea experiențială. Parteneriatele între familie, școală și comunitate asigură un echilibru între cunoașterea academică, sprijinul afectiv și expertiza practică, favorizând o abordare integrativă a științei. Învățarea prin cooperare și activitățile de tip storytelling contribuie, la rândul lor, la dezvoltarea abilităților metacognitive și la înțelegerea profundă a conceptelor, prin dialog, reflecție și colaborare. Toate aceste strategii non-formale conturează un cadru educațional deschis, interactiv și incluziv, menit să valorifice potențialul fiecărui elev în procesul de construcție a cunoașterii științifice.

Principalii agenți educaționali implicați în cunoașterea științifică

Complexitatea fenomenului cunoașterii științifice este dată nu doar de funcțiile pe care acesta le are de îndeplinit, ci și de multitudinea factorilor ce contribuie interdependent la realizarea sa. I. Comănescu (1998, pp. 82-84) a identificat două categorii de factori/agenți ai cunoașterii: externi (reprezențați de cei care acționează din exterior – familie, școală, grup de prieteni, biserică, mass-media etc.) și interni (reprezențați de însăși persoana care se formează prin intermediul autoeducației).

Relevanți pentru această lucrare ni se par a fi factorii externi ai educației/cunoașterii științifice pe care îi vom descrie în continuare (Cucoș, 2006, Dandara și colab., 2010 apud Blândul, 2014).

- ❖ familia – asigură satisfacerea trebuințelor de bază ale copilului (alimentație, îmbrăcăminte, nevoi materiale, suport emoțional, condiții decente de locuit, confort fizic și psihic etc.), realizarea socializării primare, promovarea unor valori autentice, sprijinirea în orientarea școlară și în carieră, oferirea unor modele de conduită în societate, realizarea educației non-formale și informale, îndeplinirea dimensiunii formative a educației ș.a.m.d.;
- ❖ școala – realizează educația formală și non-formală a elevilor, transmite o serie de conținuturi informaționale, formează elevilor diverse competențe și atitudini, realizează socializarea secundară, consiliază elevii în vederea alegerii unei rute școlare și profesionale în acord cu aspirațiile și posibilitățile lor, comunică valori, promovează modele de conduită socială, sprijină elevii aflați în situație de risc educațional etc.;
- ❖ biserica – realizează educația non-formală și informală, promovează valori religioase și modele comportamentale morale, sprijină persoanele aflate în dificultate, promovează toleranța și respectul între oameni ș.a.;
- ❖ instituțiile culturale – transmit informații din diverse domenii de activitate, promovează valorile culturale autentice, stimulează curiozitatea epistemică, asigură o modalitate plăcută și instructivă de petrecere a timpului liber etc.;
- ❖ mass-media – difuzează informații de larg interes, realizează educația informală, promovează valori culturale autentice și modele de bună practică în societate ș.a.m.d.;
- ❖ structurile asociative formale – stimulează persoanele să participe activ la viața comunității, sprijină persoanele să își dezvolte preocupările de timp liber, contribuie la dezvoltarea personală a indivizilor, promovează cooperarea, respectul, încrederea, competiția onestă etc.;
- ❖ Comunitatea etnică și națională – influențează mentalitatea, comportamentul social și stilul de viață al persoanei, acționând prin intermediul celorlalți factori invocați;

Aceștia sunt doar o mică parte dintre factorii educativi externi ce acționează asupra individului uman. Acești factori nu intervin însă izolat ci într-o strânsă interdependență și simultaneitate, prezentarea lor de o asemenea manieră realizându-se strict din considerente didactice. Apoi, la fel de important este și faptul ca acești factori să acționeze consensual, în aceeași direcție, susținându-se reciproc. Se vor crea astfel premisele unui om nou, echilibrat și armonios dezvoltat, din toate punctele de vedere (Blândul, 2014).

Beneficii și provocări ale cunoașterii științifice prin strategii non-formale

Deși majoritatea persoanelor recunosc importanța educației permanente și acceptă faptul că aceasta se poate realiza cel mai eficient în condiții non formale, datele statistice recente arată că un număr relativ mic de indivizi sunt dispuși să se implice în parcurgerea unor asemenea programe

de formare și dezvoltare profesională continuă care să le ofere acces la cunoașterea științifică. De exemplu, potrivit Comisiei Europene (2024), în 2016, doar 7% dintre adulții români au participat la programe de educație sau formare profesională, plasând România pe ultimul loc în Uniunea Europeană la acest capitol. Din păcate, situația nu s-a îmbunătățit semnificativ nici în următorii ani. Astfel, în 2022, rata medie de participare a adulților români la educație și formare a fost de 5,4%, cu variații semnificative între regiuni. De exemplu, Regiunea Nord-Vest a înregistrat o rată de 7,7%, în timp ce Regiunea Centru a avut doar 2,5%. Această situație poate fi explicată printr-o serie de factori interdependenți. În primul rând, multe persoane adulte se confruntă cu lipsa timpului din cauza responsabilităților familiale și profesionale, ceea ce face dificilă implicarea într-un program de formare. În al doilea rând, accesul limitat la centre de formare sau la cursuri relevante, mai ales în mediul rural, reduce considerabil oportunitățile de dezvoltare. De asemenea, mulți angajatori nu încurajează sau nu susțin financiar participarea angajaților la astfel de programe. Lipsa de informare și conștientizare privind beneficiile concrete ale educației continue contribuie, de asemenea, la nivelul scăzut de participare. Nu în ultimul rând, unele persoane manifestă o reticență față de învățarea pe tot parcursul vieții, considerând că formarea profesională nu le mai este necesară după o anumită vârstă.

În pofida acestor constatări îngrijorătoare, principalele beneficii ale cunoașterii științifice realizate prin utilizarea unor strategii non-formale ar fi următoarele (Blândul, 2015):

- Promovează autonomia în învățare;
- Stimulează gândirea critică și rezolvarea de probleme;
- Conectează teoria cu realitatea;
- Încurajează învățarea colaborativă și interdisciplinară;
- Susține motivația intrinsecă și implicarea pe termen lung;
- Încurajează curiozitatea și participarea;
- Dezvoltă abilități soft (colaborare, leadership);
- Favorizează învățarea pe bază de experiență

Pe de altă parte, principalele provocări și limite ale cunoașterii științifice realizate prin utilizarea unor strategii non-formale ar fi următoarele (Blândul, 2015):

- Lipsa recunoașterii oficiale a competențelor dobândite;
- Discontinuitatea și lipsa unui cadru coerent;
- Accesul inegal al elevilor;

- Dificultăți în asigurarea calității educației non-formale;
- Dependența de inițiative individuale sau ONG-uri;
- Lipsa resurselor/parteneriatelor;
- Necesitatea de formare a cadrelor didactice;

Așadar, cunoașterea științifică realizată în contexte non-formale oferă numeroase beneficii educaționale contribuind la formarea unor competențe esențiale pentru dezvoltarea personală și profesională a elevilor. Astfel, prin promovarea autonomiei în învățare și stimularea gândirii critice strategiile non-formale facilitează o raportare activă și responsabilă la cunoaștere. Ele conectează teoria cu realitatea cotidiană încurajând învățarea colaborativă, interdisciplinară și experiențială precum și dezvoltarea abilităților soft precum cooperarea, leadershipul și rezolvarea de probleme. De asemenea, aceste contexte susțin motivația intrinsecă, participarea activă și curiozitatea, esențiale pentru o implicare autentică și de durată. Cu toate acestea, există și provocări semnificative: lipsa recunoașterii oficiale a competențelor dobândite, discontinuitatea programelor și accesul inegal al elevilor pot limita eficiența acestor demersuri. Mai mult, dificultățile legate de asigurarea calității, lipsa resurselor și a cadrelor didactice pregătite precum și dependența de inițiative izolate pot compromite sustenabilitatea educației non-formale. Prin urmare, este necesară integrarea strategică și susținută a acestor forme alternative în arhitectura educațională formală (Marinescu, 2021).

În loc de concluzii

În concluzie, abordarea cunoașterii științifice în contexte non-formale deschide noi perspective educaționale, prin care învățarea devine mai dinamică, mai relevantă și mai apropiată de realitățile cotidiene ale elevilor. Cunoașterea științifică nu trebuie să fie percepută ca un domeniu rigid și inaccesibil, ci, dimpotrivă, poate fi explorată prin mijloace creative, interactive și flexibile. Strategiile non-formale, prin caracterul lor participativ și adaptabil, aduc o valoare adăugată importantă educației completând în mod semnificativ metodele tradiționale. Pentru ca aceste demersuri să fie eficiente și sustenabile este esențială colaborarea tuturor actorilor implicați – școală, familie, comunitate – într-un efort comun de susținere a inovației pedagogice. Integrarea reală a acestor strategii presupune curaj didactic, deschidere către schimbare și dorința autentică de a răspunde nevoilor diverse ale învățării contemporane. Numai astfel educația științifică poate deveni cu adevărat relevantă, incluzivă și transformatoare (Guralp, 2024).

Referințe bibliografice:

Blândul, V. (2014). *Bazele educației formale*, Editura Pro Universitaria

- Blândul, V. (2015). *Bazele educației non-formale*, Editura Mega
- Blândul, V. (2024). *Psihopedagogia elevilor cu dificultăți de învățare școlară*, Editura Didactică și Pedagogică
- Comănescu, I. (2003). *Prelegeri de didactică școlară*, Editura Imprimeriei de Vest;
- Cucoș, C. (2006). *Pedagogia*, Editura Polirom,
- Dandara, O. (coord.). (2010). *Pedagogia*, Editura Universității de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova;
- Europeancomision (2024). *Education and Training Monitor 2024: Country Report Romania*. Publications Office of the European Union. Website - <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor/en/country-reports/romania.html> accesat la data de 30 iunie 2025.
- Guralp, G., McHugh, M., & Hayes, S. (2024). *Non-formal science education: Moving towards more inclusive pedagogies for diverse classrooms*. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 14(1), 105–142. <https://doi.org/10.26529/cepsj.1707>
- Guțu, V. (2013). *Pedagogie*, CEP-USM, Chișinău, Republica Moldova;
- Guțu, V. (2023). *Andragogie*, CEP-USM, Chișinău, Republica Moldova;
- Here are two recent international references (from 2024) that align well with the themes of your article, formatted according to APA 7 style:
- Marinescu, M. (2021). *Didactica biologiei*, Editura Paralela 45, Pitești;
- Neacșu, I. (2012). *Învățarea/studiul academic în formarea competențelor de învățare*, Suport de curs în cadrul proiectului „Formarea continuă de tip Blended learnnig pentru cadrele didactice universitare”, cod proiect POSDRU/57/1.3/S/26646;
- Vaculíková, J., & Kočvarová, I. (2024). *Participation in non-formal adult education within the European context: examining multilayer approach*. *Frontiers in Education*, 9, Article 1380865. <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1380865>;
- Zhou, T., & Colomer, J. (2024). *Cooperative learning promoting cultural diversity and individual accountability: A systematic review*. *Education Sciences*, 14(6), Article 567. <https://doi.org/10.3390/educsci14060567>